

LEG MED MILJØ - i daginstitutionen

Indledning side 3

DE FIRE TEMAER

Energi side 4

Vand side 8

Indkøb, affald og genbrug side 16

Ude side 23

Det Minigrønne Flag side 31

Evaluering og gode ideer side 32

Den Grønne Guide

Maj-Brit Petersen
Furesø Kommune
Stiager 2
3500 Værløse
E-mail: mbpe@furesoe.dk
www.furesoe.dk/grønguide

Hæftet er udarbejdet af de grønne guider i Furesø og Allerød
Illustrationerne er tegnet af Benedicte Isabella Pedersen

Indledning

Kære bruger,

Dette hæfte er til dig der er ansat i en daginstitution. Her kan du finde inspiration til leg og læring med børnene om miljø. Du kan frit bruge alle ideerne – helt som det passer dig bedst.

Hæftet er opdelt i fire temaer:

- Energi
- Vand
- Indkøb, affald og genbrug
- Ude

De fire aktivitetskasser

Du er sikkert god til at finde materialer til dine aktiviteter med børnene. Men hvis du vil gøre det nemt at finde nye materialer, så prøv en aktivitetskasse.

Til hvert tema er der udarbejdet en kasse med sjove ting til aktiviteter: Solovn og solbruser, mini-kompostbeholder, sæbebobler, kæmpelup og mange andre sager, som du normalt ikke selv har i daginstitutionen.

Du kan låne en aktivitetskasse ganske gratis ved at kontakte den grønne guide på mbpe@furesoe.dk

Det Minigrønne Flag

Måske vil du arbejde mere struktureret med børn og miljø og skrive det ind i daginstitutionens årlige projektplan. Så kan I opnå Det Minigrønne Flag. – læs mere på side 31.

Kom med dine gode ideer

Ideerne i dette hæfte stammer først og fremmest fra daginstitutionernes egne aktiviteter. Og det kan sagtens blive bedre! Derfor forventer jeg at du melder tilbage med en ganske kort evaluering af dit arbejde – eller blot dine gode ideer. Stort og småt kan bruges – og dermed bliver dette hæfte bedre for de næste brugere. På side 32 er der plads til at skrive løs.

Held og lykke med dine aktiviteter!

Venlig hilsen

Maj-Brit Petersen
Grøn Guide

Energi

Vi ved det jo godt: Vi skal begrænse vores brug af fossil energi (olie, kul, gas) for at klimaskaderne bliver så små som mulige. Lige nu går det alt for hurtigt den stik forkerte vej ude i den store verden, og skaderne ser vi allerede:

Voldsommere vejr og verdens koralrev der alle er døde inden 2050. Det kan vi ikke længere ændre på uanset hvor gerne vi vil - men skaderne skal nødvendigvis blive større. Det kan sammenlignes med at vi opfører os som CO₂-rigmænd for lånte ressourcer, for hver dansker udleder 12 tons om året – men vi har faktisk kun råd til 2 tons.

Derfor er det vigtigt at lære børnene om at spare på energi og bruge ny energi (sol, vind, biomasse osv.).

Og heldigvis støttes den gode udvikling her i Furesø Kommune: Vi udleder mindre og mindre CO₂, foreløbig 8,4% mindre end i 2008 og udviklingen fortsætter. Planen er at vi skal være CO₂-neutrale i 2050.

3 gode vaner

Som den voksne er du det gode eksempel og kan vise børnene hvordan man med gode vaner kan spare på energien:

- 1) Sluk altid lyset efter jer, sluk for lyset når det ikke er nødvendigt, luk køleskabsdøren med det samme, spar på brugen af tørreskabe mv.
- 2) Skru ned for varmen så der er 21 grader i institutionen (for hver grad varmen sænkes, spares der 5% på varmeregningen), sluk for varmen når I lufter ud mv.
- 3) Fyld altid vaskemaskinen helt op inden den sættes i gang. Det samme gælder for opvaskemaskinen.

Hvad er energi

Hvad er energi egentlig for noget? Tag en snak med børnene om hvad energi er, hvor den kommer fra og hvad I bruger den til.

Energi i dag

Tag på jagt efter energi i institutionen – find ting der bruger energi og tegn dem eller tag billeder af dem.

Snak med børnene om hvad de har der hjemme som bruger energi. Tæl sammen hvor mange vaskemaskiner, opvaskemaskiner, tv, playstations, Wii, køleskabe, computere mv. de har der hjemme.

Hvis man skifter en glødepære ud med en sparepære, så sparer man kr. 500,- i strøm. Tæl hvor mange lamper I har i institutionen – er der sparepærer i dem alle? Hvor meget kan I spare hvis I udskifter de gammeldags glødepærer? Tæl sammen med børnene hvor mange lamper de har der hjemme og lav samme regnestykke med dem.

Lav tegninger, collager eller plancher af jeres opdagelser og fortæl det på den måde til forældrene.

Lad børnene lave en energi-billedbog hver, hvor alle jeres ”opdagelser” kommer i som tegninger, billeder mv.

Energi i gamle dage

Snak om hvad man gjorde i gamle dage, da der ikke var noget som hed radiatorer og stikkontakter. Hvad gjorde man så? Hvor kom energien fra?

Leg "gamle dage" – brug ikke elektrisk lys men stearinlys eller petroleumslamper og lave mad over bål eller i høkasse.

Lån gamle ting som strygejern og petroleumslamper

Besøg Arbejdermuseet og den gamle vandmølle i Lyngby.

Besøg Frilandsmuseet og fotografer de gamle ting til børnenes egne energi-billedbøger under titlen "energi før og nu"

Spar på energien

Vi kan alle gøre noget for at spare på det samlede energiforbrug og derved også på udledningen af CO₂. Ordsproget "alle bække små gør en stor å" passer også i denne sammenhæng.

Energispare kampagne

Lav en energispare kampagne sammen med børnene. Leg energidetektiver: Gå rundt med børnene i daginstitutionen og se om I bruger unødigt energi – er lyset slukket, er opvaskemaskinen fyldt helt op, er tørreskabet tændt selvom der ikke er noget i, er der tændt for varmen selvom vinduet står åbent osv.

Aflæs jeres energiforbrug når I ikke sparer på energien og så igen når I gør jer umage for at spare. Hvor meget kan I spare?

Snak med børnene om hvordan de kom i børnehaven i morges – kørte de i bil (som bruger energi) eller gik eller cyklede de? Snak med børnene om hvad de kan gøre derhjemme for at spare på energien.

Lav "Sluk lyset" og "Spar på energien" skilte sammen med børnene

Energi-spare mad

Snak med børnene om hvordan man kan spare på energien når man laver mad:

- Brug altid låg
- Kog i så lidt vand som muligt
- Brug eftervarmen på komfuret
- Brug for- og eftervarmen i ovnen
- Lav flere ting i ovnen på samme tid
- Kog risengrøden færdig i en "høkasse"
- Brug mindre kød og flere grøntsager
- Lav mad i en solovn (se under "Aktivitetskassen side 7)

Solens varme

Solen er en stor stjerne der er meget meget varm – 5.500 grader på overfladen! Og selvom solen er 150 millioner km væk fra os, så får vi alligevel lys og varme fra den. Den varme kan vi bruge i stedet for at bruge kul, olie og gas.

Solfanger

Lav varmt vand fra solen - byg en solfanger. I skal bruge:

- En lang haveslange – gerne sort
- En flad papkasse
- En sort affaldssæk
- En stophane til vandslangen
- En tragt
- Et målebæger
- Et termometer

Kom den flade papkasse ind i den sorte sæk og sæt den fast. Læg vandslangen i kassen (oven på posen) frem og tilbage fra side til side, så der den ene åbning i slangen er øverst og den anden nederst. Sæt stophanen i den nederste åbning – og luk den. Hæld koldt vand i slangen og mål temperaturen på vandet. Sæt nu hele solfangeren ud i solen (stil den gerne lidt på skrå) og lad den stå i 1/2, 1, 2, 4 timer og mål temperaturen ind i mellem. Hvor varmt vand kan I få?

Sol-vandvarmer

Hav en stor dunk (10-20 liter) med vand stående på legepladsen en sommerdag – mal den gerne sort. På solskinsdage har I varmt vand på legepladsen!

Husk at skifte vandet hver morgen – og vandet må ikke bruges til at drikke!

Solenergi

Stil 2 glas i en solrig vindueskarm. Kom klart vand i det ene og sort vand i det andet (farvet med frugtfarve eller vandfarve). Mål temperaturen lige når I har kommet vandet i og efter 1 time, 2 timer, 4 timer, næste dag osv. Hvad sker der med temperaturen? Hvorfor stiger den? Og hvorfor stiger den mest i det sorte vand?

Vindens kraft

Når det blæser meget er vi ikke i tvivl om at der virkelig er kraft i den. Denne kraft bruger vindmøllerne til at lave energi. Tag på tur og besøg en vindmølle og se hvor hurtigt den snurrer rundt når det blæser meget. Hvad sker der når det næsten ikke blæser?

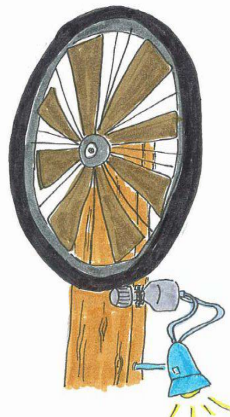
Flyv med drager

Lav selv forskellige drager og flyv med dem en dag med god vind – hvad er det der får dragen til at flyve?

Byg en vindmølle

Byg en vindmølle og få den til at dreje rundt. Installer en dynamo på vindmøllen og få en lygte til at lyse. I skal bruge:

- Et cykelhjul
- En dynamo og en dynamolygte
- 2 stk. tynd ledning
- 2 m bræt (10x2cm bredt og tykt)
- Pap
- Skrue og møtrik som passer til hjulet
- Skruer og skruetrækker
- Gaffatape
- Boremaskine

Sådan gør I:

- Bor et hul i den ene ende af brættet og sæt hjulet fast med skue og møtrik
- Sæt dynamoen fast på brættet med skruer, så den kan trækkes rundt af dækket på hjulet.
- Skru dynamolygten fast på brættet og forbind lygten og dynamoen: En ledning skal gå fra tilslutningen fra dynamoen og til lygten og den anden skal gå fra dynamoens stel og til lygtens stel.
- Lav vinger på "cykelhjul-vindmøllen": Klip pappet ud i aflange trekantede, som er lige så lange som egerne i cykelhjulet.
- Sæt papstykkerne fast på egerne med gaffatape – de skal sidde på skrå og vende samme vej, så vinden kan få fat i dem.
- Sæt møllen op i vinden og se om I kan få lygten til at lyse

Lån aktivitetskassen

ved at kontakte den grønne guide på mbpe@furesoe.dk

I aktivitetskassen Energi er der materialer til følgende aktiviteter:

Solovn

I en solovn kan I lave mad udelukkende ved hjælp af solens energi. Lav små portioner ad gangen og HUSK at passe på – ovnen kan blive meget varm. Vejledning i hvordan ovnen virker ligger i aktivitetskassen.

Sol-bruser

Tag et dejlig varmt bad med vand, der er opvarmet af solen. Husk at I ikke må drikke af vandet.

Solcellebiler

Kan man køre på andet end benzin og diesel? Ja, de biler der ligger i kassen kører på solenergi. Stil bilerne til ”opladning” i solen og se hvor langt de kan køre – er nogle bedre end andre?

Vindmølle-lys

Vindmøllen i kassen er koblet til en pære. Kan I få den til at lyse? Følg vejledningen.

Spar på energien

El-spareskinnen er beregnet til kontoret. Sæt computeren til og derefter alle de andre elektriske apparater der er på og ved skrivebordet. Når computeren slukkes, slukker alle de andre ting automatisk – så slut med unødigt energiforbrug.

Sparometeret kan I bruge til at teste hvor meget energi de forskellige ting bruger. Bruger tørreskabet mere eller mindre strøm end vaskemaskinen?

Gode hjemmesider

www.goenergi.dk
www.dongenergy.dk
www.skolernesenergiforum.dk
www.solenergi.dk
www.solkraft.dk

Aktivitetskassen

Solovn + vejledning
Sol-bruser + vejledning
En el-spareskinne
Et sparometer + vejledning
5 stk. solcellebiler
Vindmøllegenerator + vejledning
Hæfte ”Vild med sol og vand”
Hæfte med Energiaktiviteter

Egne ideer og erfaringer

Vand

Grundvandet er vores drikkevand – direkte. Rent drikkevand er en begrænset ressource. Det dannes ved at regnvand siver ned gennem lerlagene i jorden og dermed bliver rensset. Men hvis vandet på vej ned til grundvandet bliver forurenet med sprøjtegift, olie eller andet, bliver det ubrugeligt som drikkevand.

I vores kommune er vandet godt og rent – endnu. For der er flere ting der kan true drikkevandet. Nogle steder er lerlaget meget tyndt og forurening kan lettere trænge med ned. Der er eksempler på at gødning og rester af giftstoffer trænger ned i grundvandet, så man må sløjfe en boring – og så er der mindre rent vand til rådighed.

Der bruges energi til at pumpe vandet op og rundt, og til at rense spildevandet på renseanlægget. Der bruges meget energi til varmt vand.

Så der er god grund til at lære børnene om et fornuftigt vandforbrug.

3 gode vaner

I Danmark er alt det vand vi bruger i husholdningen rent drikkevand. Både det vi laver mad med, det vi børster tænder og vasker hænder i, det som vi vasker op og vasker tøj i og som vi bruger til at skylle ud i toilettet med. Som voksen kan du være det gode eksempel og hjælpe børnene med at få nogle gode vandvaner:

- 1) Sluk for vandet. Sluk når du børster tænder, når du sæber dig ind i badet og brug balje når du vasker op og sæt en flaske med koldt vand i køleskabet i stedet for at lade vandet løbe.
- 2) Stop op. Brug ikke toilettet som skraldespand når du fx har pudset næse eller rensset ører – et toiletskyl bruger op til 8 liter rent drikke vand – og vtpinden kan stoppe afløbet.
- 3) Fyld op. Fyld altid vaskemaskine og opvaskemaskinen helt op inden du sætter dem i gang – maskinerne bruger den samme mængde vand og strøm om de er helt eller halvt fyldt.

Hvad er vand

Tal med børnene: Hvad er vand? Hvor er der vand? Hvor kommer vandet fra? Hvad kan man gøre med vand? Lad det stort set blive ved børnenes egne associationer og vent med at "belære", indtil børnene er længere henne i forløbet.

Hvor findes der vand?

Snak med børnene om hvor der findes vand henne og undersøg det sammen. Der er vand i søer, åer, skyer mv. Men også i jord, planter og i os!

Vandfortællinger

Fortæl om en oplevelse med vand. Hver for sig fortæller børnene en oplevelse, de har haft med vand – fortællingen kan være mundtlig, skriftlig eller i billeder, og det kan f.eks. dreje sig om en badetur, en sejltur eller en oversvømmelse. Nogle velegnede fortællinger dramatiseres.

Vandets kredsløb

Det vand der kommer ud af vandhanen, det vand som kommer med regnen og det vand som er i søerne er det samme "genbrugsvand". Der bliver aldrig lavet "nyt vand" – det er det samme vand som der altid har været på Jorden som vi har i dag – det vand vi drikker, er det samme

som dinosaurerne drak! Vis børnene en planche med vandets kredsløb og snak om at vand aldrig forsvinder. Der kommer aldrig nyt vand, så det er vigtigt at vi passer godt på vores vand.

Lav et kredsløb

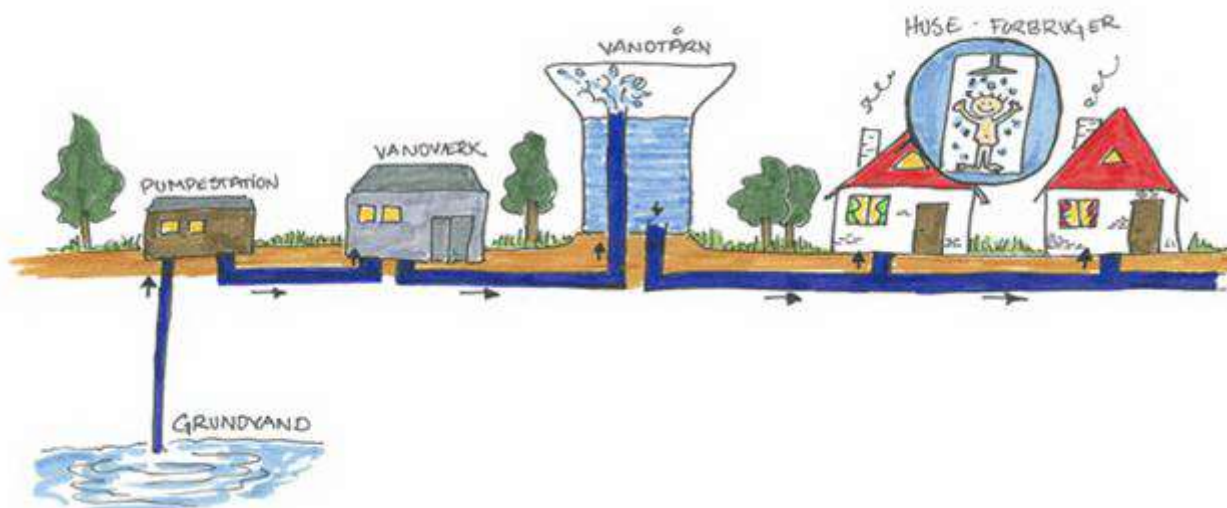
Fyld fugtig muldjord i et glas og stil det med en underkop i en varm stue. Ved siden af stiller du et tomt glas med en underkop over. Tag underkopperne af dagen efter og se på dem – er der forskel på dem? – hvad er der sket?

Du ved jo at regnen kommer fra skyerne, men ved du også hvordan skyerne bliver til?

Lav et landskab i en stor balje der står skråt med vand i bunden, så man kan se "stranden", grave ned til grundvandet, lave sø og å osv. Eller lav det større udendørs med kanaler i sandkassen og brug både spand og slange.

Hvor kommer vandet fra?

Når vi tager brusebad, laver mad, vasker op, vasker tøj, og drikker, så skal vandet være rent. Hvor kommer alt det rene vand fra?

Regn

Snak med børnene om hvor regnen kommer fra og hvorfor det regner. Tegn evt. et kredsløb sammen med dem.

Mål hvor meget det regner. Lav selv en regnmåler med en lineal i et glas og sæt det uden for – aflæs efter en regnvejrsdag.

Besøg ved vand

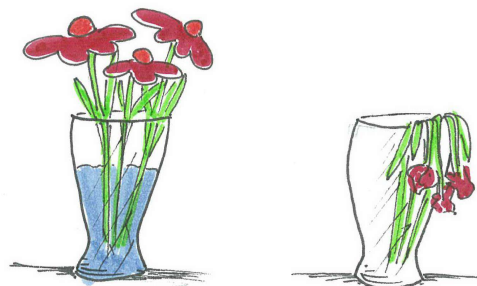
Besøg vandlokaliteter – meget gerne i nærområdet – så børnene kender begreber som sø, å, vandløb, fjord og hav fjord. Hjælp børnene med at suge de mangeartede indtryk til sig:

- lugten
- er der liv i vandet – dyr eller planter - besøg på Vestre Hus eller lån materialer på Vestre Hus
- hold haletudser – se link senere
- er vandet stillestående eller er der bølger eller strøm
- ser vandet rent ud
- hvordan ser bredden ud – er der planter, sten, sand, opskyl...
- flyder der noget på vandet – lav skibe af tagrør, bark eller pinde - de fleste børn synes det er sjovt, at undersøge vandets evne til at transportere, ved at lade ting og sager flyde ovenpå. Især et lille vandløb eller en større å med en bro over giver lejlighed til at lave jeres egne små skibe af de forhåndenværende materialer, og eksperimentere med, hvad de kan bære af småsten. Tag en snak om skibe, der kan transportere mennesker over havet.

Vand i planterne

Læg en plante i vand og uden vand – og se hvad der sker.
Læg en gulerod i vand og uden vand - og spis dem!

Gnid et blad mellem fingrene. Så bliver du fugtig – der er vand i bladene, i blomsterne og i stilkene. Overalt i planten er der vand. Derfor skal planterne have vand for at kunne leve. Har du to urtepotter med planter i? Prøv i nogle dage kun at vande den ene. Hvad sker der så? Begynd så igen at vande dem begge to og se hvordan det går.

Vand i dig

Bind en plasticpose om håndleddet. Kort tid efter kan du se små vanddråber indvendigt i plasticposen. Vandet kommer fra din hånd. Det fordamper hele tiden fra små bitte huller i huden – porerne. Du kan se porerne i et forstørrelsesglas. Vi har porer over hele kroppen. Hvis du løber længe og hurtigt bliver du varm og svedig – der kommer mange små vanddråber ud af porerne.

Vandforbrug

Snak med børnene om – og lav evt. en planche over – hvad vi bruger vand til.

Mål hvor meget vand I bruger i børnehaven – hvor meget vand skyller I ud i toilettet? Hvor meget vand bruger I når I vasker hænder?

Sæt en seddel op hvor børnene skal sætte en streg hver gang de har været på toilettet og en for hver gang de har vasket hænder.

Mål også gerne forbruget i køkkenet. Tegne nogle søjler eller byg af legoklodser forbruget fra dag til dag – er der forskel på dagene? Kan I se om I er på tur eller om der er mange som har fri?

Hvor bruger vi vandet?

Lad børnene tegne (fælles på stor planche?) et gennemsigtigt hus, hvor man kan se hvor vandet bliver brugt i køkkenet, badeværelset, haven, bryggers – og hvor det beskidte vand føres hen.

Hvor løber vandet hen?

Løft kloakdækslet og se, hvor vandet løber hen, når I f.eks. tænder for vandet i håndvasken.

Vandlåsen

Se på vandlåsen under en vask. Det er et bøjet rør, som holder på lidt vand, så den dårlige lugt fra kloakken ikke kommer op i køkkenet eller badeværelset.

Rens vand

Prøv selv at rense beskidt vand lige som jorden gør med vores vand ned til grundvandet. I skal bruge:

En 1½ liters sodavandsflaske, hvor bunden er skåret af og sat på hovedet, vat, sand, grus, småsten.

Start med at bygge ”Jord renselanlægget op”: Kom først vat i flasken – helt ned til flaskehalsen og sørg for at det slutter helt tæt. Kom derefter sand, grus og småsten i – i nævnte rækkefølge, så stenene ligger øverst.

Hæld nu noget beskidt vand ned i flasken og hold et rent glas neden under flaskens hals – hvordan ser vandet ud der kommer ud?

Er det nu også helt rent, nu det er klart? Snak med børnene om at bakterier er ”usynlige” – vandet er stadig ikke til at drikke – man kan bare ikke se bakterierne.

Hyldeblomst drik

40 hyldeskærme med fine blomster plukkes og hældes i en stor gryde. 2 kg sukker og 3-4 økologiske overskårne citroner hældes ved og det hele dækkes af kogende vand. Saften trækker i et par dage og er klar. Saften skal konserveres med citronsyre eller pasteuriseres, hvis den ikke drikkes med det samme.

Kildevand med urter

Gør det til en god vane at drikke vand til maden – serveret lidt flot i kolde kander med isterninger og blade fra urtehaven: Basilikum, salvie eller citronmelisse.

Vandforsøg

Vand er sjovt at lege med og I kan nemt lave mange forskellige forsøg med vand....

Olie, sprit og vand

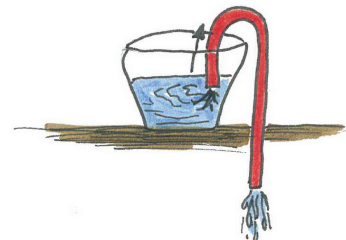
Vis at olie flyder på vand, og sprit på olie. Ryst og vis at olien samler sig igen, men spritten opløses i vandet. Hvis der kommes sæbe i vandet vil oliedråberne vanskeligt samle sig igen.

Vand som opløsningsmiddel

Kom forskellige pulvere i vand: Salt, sukker, mel, kartoffelmel, sæbe, talkum, kaffe, sand. Prøv både i koldt og varmt vand. Filtrer og se på væsken, der løber igennem.

Kan vandet løbe op ad?

Hæld vand i en skål og sug lidt vand op gennem en gummislange – hold på slangen og før den ned under skålen – nu løber vandet ud af skålen. Det kaldes en hævert. Løft slangen igen – hvad sker der så? Prøv med en klud hen over kanten på skålen – den kan suge det meste vand ud af skålen.

Tag et glas og tryk en papirkugle fast i bunden. Hold glasset med bunden i vejret og dyp det lige ned i en skål med vand – bliver papiret vådt? Det er luften i glasset, der forhindrer vandet i at komme op til papiret. Prøv at holde glasset lidt på skrå., så luften kan slippe ud – hvad sker der så?

Det svævende vand

Et glas fyldes helt med vand, og der lægges et papir over glasset. Hvad sker der, hvis jeg vender glasset om? Med nogen forsigtighed vendes glasset mens man holder på papiret. . . og derefter slipper. Vandet bliver i glasset!

Uden for fyldes en spand med vand. Kan man vende bunden i vejret på spanden uden at vandet løber ud? Ja – tag fat i håndtaget og spanden svinges rundt – vandet bliver i spanden selv når den vender på hovedet.

Det varme vand

På et bord sættes tre vandfade op: et med iskoldt et andet med lunkent og det tredje med varmt vand. Prøv at mærke med forskellige dele af kroppen: En finger, håndleddet, et knæ, en fod. . . Hvad kan man bedst mærke med? Kulde eller varme? List større børn kan mærke med bind for øjnene.

Ild suger vand

Et fyrfadslys sættes i en underkop, og der hældes vand i så det næsten når op til lysets overkant – tænd lyset. Sluk lyset med vand sådan: Man sætter et glas forsigtigt ned over lyset i underkoppen. Efter kort tid vil lyset suge vandet op i glasset, og lyset bliver slukket.

Vandets former

Vand er sjovt – for vand kan nemt skifte form. Vi kender alle 3 ”vandformer”: frossent (is), flydende (vand) og damp (vanddamp). Leg med de forskellige vandformer sammen med børnene og iagttag hvad der fx sker når vand skifter fra en form til en anden...

Vand forsvinder

Kom vand i et glas og sæt en tuschstreg der hvor vandet går til. Stil nu glasset i vindueskarmen i solen i nogle dage og kig så på det igen. Hvorfor er der nu mindre vand i? Hvor er vandet blevet af?

Kog og frys vand

Hvad sker der når man koger vand?

Hvordan ser kogende vand ud? Hvordan lyder det, når det koger? Når vandet koger, bobler det. Boblerne er vanddamp. Vandet bliver nemlig til damp nede i den varme gryde. Damp er en slags luft (gas) og det kan man ikke se. Men når boblerne kommer op i luften over gryden, bliver de igen til små bitte vanddråber, og så kan vi se dem. Det ligner røg eller tåge.

Vanddamp er usynlig

Hvis vandet koger længe uden låg, koger det væk. Det forsvinder ud i køkkenet som damp. Måske sætter noget af dampen sig på ruder og vægge som kondensvand. Vandet behøver ikke at koge for at forsvinde – eller fordampe. Hæld lidt vand i et glas. Sæt et mærke på glasset ved vandets overflade og lad glasset stå nogle dage. Nu kan du se at noget af vandet er fordampet. Hvis glasset blev stående ville alt vandet fordampe. Der er altid lidt damp i luften. Hvad fordamper hurtigst: Vandet i glasset eller vandet i den varme gryde?

Ismaskine

Bland sne eller knust is med salt i en skål. Rør rundt med et termometer med kuldegrader. Sæt et lille plasticglas med lidt vand ned i skålen. Der dannes rim på skålens yderside og is i glasset.

Sne

Hvor meget vand er der i sne? Tag en sneklump ind på en dyb tallerken eller skål (eller lav en lille snemand og tag med indenfor). Hvad sker der med sneen? – hvor meget vand kommer der ud af det?

Tag smeltevand og hæld det igennem et hvidt kaffefilter – hvad er al det sorte i kaffefilteret? Denne aktivitet kan også bruges til istapper – og er god til at forklare hvorfor børnene ikke skal spise (for mange) istapper.

Se på snefnug

Snefnug er dannet af underafkølet vand og de er alle formet som stjerner med 6 arme – men ikke to er helt ens! Tag ud og fang snefnug med vanter på (så de ikke smelter med det samme) eller saml lidt ren sne op og kig på snefnuggene gennem en lup – kan I se at de er forskellige?

Gå hjem og tegn alle de slags snefnug I har set eller klip dem ud af papir og hæng dem op.

Lav en islygte

Du skal bruge en lille spand og en plastikflaske eller et glas. Kom vand i den lille spand og stil flasken/glasset ned i (der må ikke komme vand ind i) og kom lidt sand eller grus i flasken/glasset, så det ikke flyder ovenpå. Stil nu det hele ud i frosten natten over så vandet fryser til is. Kom så varmt vand i flasken/glasset så du kan løsne den fra isen i spanden. Hæld lidt varmt vand uden på spanden, så du kan få isen ud af spanden. Sæt det på hovedet med et fyrfadslys inden i. Husk at sætte en lille sten under eller skær et lille hak fornedet, så der kan komme ilt ind til lyset.

I kan også komme forskellige ting ned i vandet inden det fryser helt til: Blade, kogler og lign. Det giver nogle rigtig flotte lygter.

Du kan også bruge vandfyldte balloner, som lægges i frostvejr indtil isvæggen er 2-3 cm tyk.

Snelygte

Lav 10-15 snebolde og byg en pyramide op om en lygte eller et fyrfadslys

Lege

Alle børn elsker at lege med vand! Og der findes mange sjove lege, her er listet nogle af dem...

En balje med vand på legepladsen

Hvad sker der med forskellige ting, når de kommer ned i vand?

- Forskellige slags papirstumper
- Ting af jern og stål: Søm knappenåle, tegnestifter, clips
- Madvarer: Æblestykker, appelsinstykker, spaghetti, gule og grønne ærter
- Tøjstumper af bomuld, uld og kunststof
- Forskellige slags frø: Karse, bønner, salatfrø, blomsterfrø
- Træstykker, blyant, korkprop, flamingo
- Sten og glasskår
- Knapper og perler, spillebrikker og småting af plastic
- Græs, jord, småsten

Kan du smage

Store børn som vil have bind for øjnene kan prøve at gætte hvad vandet er blandet med. Lidt vand i forskellige kopper blandes med saft, sukker, citron, appelsin, æblesaft, og lidt salt.

Historier

Cecil Bødker har vand som gennemgående motiv i mange af sine bøger, blandt dem "Da Jorden Forsvandt", der handler om Noah og hans ark.

Sange

- Snemand Frost og frøken Tø
- Lille sky gik morgentur
- En lille frø

Aktiviteter

- Sejle i bæk, pyt, soppebassin, badekar eller håndvask
- Vaske op i balje – evt. en stor fælles opvask på en hyttetur, hvor hver holder øje med sit eget service
- Slås med vandballoner
- Lave sæbebobler – læs opskrift på sæbeboblevand her
- Lav bobler med sugerør
- Gurgle ved håndvasken
- Dele vand fra en sprøjteflaske – vanddunk uden at røre tuden
- Brug vandet i brandslukkerbeholderen til at slukke bålet med, når beholderen alligevel skal tjekkes.
- Flyde, svømme, tumle i svømmehallen eller ved stranden.
- Lave udendørs legelandskab med bakker, veje og søer
- Lave forundringsbillede/foto – ”hvad er mærkeligt her?”
- Puslespil: Print et foto med børnenes vand-aktiviteter ud, klæb op på karton og skær ud i 3x3 eller flere brikker
- Fold en kop af papir, der kan holde vand – søg på www.vestrehus.dk

Vand-besøg

Tag børnene med på besøg ved vand – både til sø og å, men også til de steder hvor vi får vores drikkevand fra og der hvor det ender når vi har brugt det...

Renseanlæg

Besøg et renseanlæg og se hvad der sker med vandet efter vi har brugt det. Hvad sker der med det og hvor kommer det hen bagefter? I Furesø Kommune bruger vi både Stavnsholt Renseanlæg og Måløv Renseanlæg til at rense vores vand.

Vandspejlet

I forbindelse med Måløv Renseanlæg er der et formidlingshus, hvor I kan komme på besøg og lære en masse mere om hvad vand er hvad der sker med det. Det er gratis for alle institutioner i Furesø Kommune at besøge Vandspejlet. Bestil et besøg på deres hjemmeside www.vandspejlet.com eller ring på tlf. 4468 4341

Lån aktivitetskassen

ved at kontakte den grønne guide på mbpe@furesoe.dk

I aktivitetskassen Vand er der materialer til følgende aktiviteter:

Sæbebobler

Der ligger både en sæbeboblestok der kan lave meget store bobler, samt 10 mindre sæbeboblejern i forskellige former. Desuden er der glycerin til at komme i sæbevandet, så boblerne holder bedre – se opskriften i kassen.

Vandets kredsløb

Lav en model af vandets kredsløb og se hvordan vand fordamper, fortætter og ”regner” så karsen kan gro. Der ligger også en planche af kredsløbet som I kan forklare ud fra.

Gode hjemmesider

www.vandetsvej.dk
www.frie.dk/sadhanholderihaletuds
www.vestrehus.dk – fold en kop
www.vandspejlet.dk

Aktivitetskassen

En sæbeboblestok og tilhørende vejledning
10 sæbeboblejern i forskellige former
Glycerin
Planche af vandets kredsløb
Vandets kredsløb – model:
Malerbakke, vat, karsefrø, folie, flaske med farve + datablad, groft salt, vejledning
Hæfte med vandaktiviteter

Egne ideer og erfaringer

Indkøb, affald og genbrug

Affald kommer fra indkøb – så kort kan det siges. Så jo mere vi køber ind, jo mere affald skaber vi. Derfor er genbrug det bedste miljøvalg, når vi køber ind – så bruger vi tingene en gang til, før det bliver til affald. Den bedste måde at gøre affald egnet til genbrug er ved at sortere godt og grundigt, og fortælle børnene hvorfor vi sorterer i:

- Dagrenovation
- Glas og flasker
- Papir og pap
- Storskrald
- El-ting
- Batterier
- Kemikalier

4 gode vaner

- 1) Lidt men godt. Når du gerne vil købe noget, så overvej om du overhovedet har brug for det: Er det fx nødvendigt med endnu en blå bluse? Kan jeg låne den nye bog på biblioteket i stedet for at købe den? Eller kan jeg lave aftensmad af de rester der er hjemme i køleskabet? Og når vælger du at købe, så køb i god kvalitet – så holder tingene længere.
- 2) Lokalt og sæson. Når du køber fødevarer, så vælg frugt og grønt som det er sæson for. Køb kål, kartofler og rodfrugter om vinteren og jordbær, ærter og tomater om sommeren.
- 3) Svanen, blomsten og Ø'et. Køb miljømærkede og økologiske varer. De miljømærkede ting (Svanen og Blomsten) er af mindst samme kvalitet som andre varer, koster i gennemsnit det samme men er bedre for både miljø og sundhed. Mad med det røde Ø er økologiske og der er derfor ikke brugt pesticider og kunstgødning til at fremstille dem. Desuden er der skrappe krav til dyrevelfærden.
- 4) Sorter og genbrug. Sorter dit affald, så kan det bruges igen og du sparer miljøet for en stor belastning. Og når du skal have en ny gryde, ski eller rive, så prøv om den lokale genbrugsbutik eller Spejdernes Genbrug i Farum ikke har lige det du mangler. Husk også at aflevere de ting du ikke bruger, men som intet fejler.

Indkøb

Vores forbrug er en stor belastning for miljøet. Men vi kan mindske belastningen ved at tænke os lidt om hvad det er vi køber og hvorfor vi køber det.

Hvad sker der, når vi køber ind?

Når vi køber ind, er tingene først blevet produceret. Det betyder at der er blevet brugt nogle råvarer fx jern, bomuld, træ, olie (til plastik) mv. Så er der brugt energi til at forarbejde råvarerne, måske er der brugt kemikalier til at blødgøre, farve eller konservere tingene og endelig er der brugt energi til at transportere varerne hen til butikkerne. Derfor har vores varer alle et "klima-rygsæk" med sig. Vi kan være med til at mindske klimapåvirkningen ved at købe mindre, købe kvalitetsvarer og genbruge mere.

Sammen med børnene kan I tage en snak om hvor meget køber I ind på en uge – både i børnehaven og derhjemme? Giv evt. børnene og deres forældre "lektier" for og bed dem om at skrive alt ned, som de køber ind. I kan også gemme alt emballage, som I så samler – hvor meget er der? Dette giver børnene (og os voksne) en visuel oplevelse af hvor meget vi egentlig køber.

Tal med børnene: Hvad sker der med det vi køber ind – når vi bruger det, når vi skal smide det væk igen. Snak også om hvad genbrug er og om de kender noget der kan genbruges og om de selv genbruger.

Prøv at følge kredsløbet på en enkelt vare – f.eks. en tomat fra produktion til affald – gerne en vare fra et besøg på en gård eller have.

Hvad skal vi kigge efter?

Hvis vi gerne vil nedbringe vores ”klima-aftryk” når vi køber varer, er der forskellige ting vi kan gøre.

Snak med børnene om at hvis I køber ting som er lokalt produceret, dvs. produkter der er lavet i nærområdet, så nedbringer I transporten af varerne. Tag på tur med børnene og find ud af hvad I kan købe af lokalproducerede varer.

Snak med børnene om at det er en god ide at købe frugt og grøntsager som er ”i sæson”, da de så er produceret uden opvarmende drivhuse i Danmark eller med lang transport fra andre lande. På planchen ”Klimamad efter årstiden”, som ligger i aktivitetskassen, kan I se hvornår det er sæson for forskellige frugter og grøntsager. Få produkter fra forældrenes haver på rette årstid – efterspørg f.eks. rabarber, ærter osv. og brug produkterne sammen med børnene.

Hvis I køber miljømærkede produkter, er I sikre på at de er produceret med tanke for miljø og sundhed. Snak med børnene om hvad et miljømærke er og hvad det betyder. Gå på jagt efter miljømærkerne Svanen og Blomsten. Hvilke produkter har I i børnehaven som er miljømærkede?

Gå også på jagt i supermarkedet efter miljømærkede produkter – hvor mange forskellige kan I finde?

Snak med børnene om hvad økologi er og hvordan I kan genkende de økologiske produkter ved at se efter det danske ”røde Ø” og det europæiske ”grønne blad”. Køber børnene selv økologiske produkter derhjemme? Gør I i børnehaven? Gå på jagt i supermarkedet efter økologiske produkter

Besøg en økologisk gård i nærheden – fx Stengården (www.stengaardeoko.dk), Hegnstrup (www.hegnstrup.dk) eller Grantoftegård (www.grantoftegaard.dk)

Smag forskel

Køb og smag på økologisk og konventionelle varer, f.eks. gulerødder, spegepølse og saft. Kan I smage forskel?

Lad børnene smage på både økologiske og konventionelle fødevarer fx gulerødder, agurk, tomater, saftvand, mælk, chokolade mv. Kan de smage forskel og kan de smage hvad der er hvad? Hvilke kan de bedst lide – de økologiske eller de konventionelle? Snak med dem om at der ikke er noget som er rigtig eller forkert hvad angår smag – det er ikke sikkert at man synes økologiske gulerødder smager bedst – eller kan smage forskel!

Billedlotteri

Spil billedlotteri om forskellige mærker – du finder det i kassen eller kan hente det her. Snak om hvad de forskellige mærker betyder.

Lav selv et billedlotteri med billeder/tegninger af forskellige frugter og grøntsager. For at børnene kan vinde et stik, skal de kunne fortælle hvad det er for en frugt/grøntsag

Affald

Når vi forbruger skaber vi også affald. Men affald er mange ting. Undersøg affald sammen med børnene og find ud af om affald kan bruges igen og hvor det hører til – og bestemt ikke hører til (i naturen)

Sorter frokost affald

Sæt 3 store skåle/baljer på bordet når I spiser frokost. Lad børnene selv sortere deres affald i

- Grønt affald der kan komposteres (gulerod, æble, agurk mv.)
- Stanniol (Det kræver rigtig meget energi at udvinde aluminium, som det er lavet af, og det belaster miljøet. Samtidig kan brugt stanniol ikke genbruges som fx dåser. Derfor bør man minimere brugen af stanniol og i stedet bruge små bølter, madpakkepapir eller plastfolie)
- Rest affald (madrester, madpapir mv.)

Hvor meget affald har I lavet til sammen – synes I det er meget? Kan I lave madpakker på en anden måde så der ikke bliver så meget affald?

Kig på hvor meget der er af hver slags og snak om hvorvidt noget af stanniolen kunne udskiftes med noget andet, så den bunke blev mindre. Kom grønt affaldet ud i jeres kompostbeholder og smid resten i skraldespanden.

Sorter affald

Tag en stor affaldspose med (rent!) affald og sorter det sammen med børnene. Sæt 8 forskellige baljer/papkasser op med billeder af

- papir
- pap
- glas og flasker
- metal og dåser
- batterier
- plastik og gummi
- grønt affald
- ”rest affald” / husholdningsaffald

Lad børnene på skift tage en ting fra skraldespanden og komme det i den rigtige balje. Snak om hvorfor det skal i den balje, hvorfor det skal genbruges og hvad det kan blive til når det genbruges.

Affaldsnedbrydning

Affald er lang tid om at forsvinde i naturen – nogle ting uger andre ting forsvinder stort set aldrig! Lav et forsøg hvor I tager 4-5 forskellige ting og grav dem ned et afmærket sted på legepladsen. Tag et billede af tingene nede i jorden. Grav dem fri igen efter 1 uge, 2 uger, 1 mdr., 3 mdr., 6 mdr. og 1 år. Tag billeder af dem hver gang. Sæt billederne op på væggen og snak om hvad der sker med tingene – er der nogle af dem som forsvinder og nogle som der ikke sker noget med?

Nedbrydningstider

Appelsin- eller bananskræl	2-5 uger
Cigaretskod uden filter	3 mdr.
Aviser	3-12 mdr.
Cigaretpakker uden cellofan	1 år
Cigaretfilter	1-5 år
Tyggegummi	5 år
Malet træ	13 år
Aluminiumsdåser	10-500 år - afhængig af tykkelse
Plastikposer	100-1000 år - afhængig af tykkelse
Plastiklåg	450 år
Glasflasker	4000 – 1 mio. år - man ved det ikke!

Saml affald

Gå en tur på legepladsen og i jeres nærområde og saml affald. Husk plastsække til at have det i og handsker til børnene så de ikke stikker fingrene i noget uhygiejnisk. Indskærp overfor dem at de IKKE må røre glasskår, sprøjter og fyrværkeri!

I kan deltage i Danmarks Naturfredningsforenings årlige affaldsindsamlingskampagne der foregår i april.

Tag gerne billeder undervejs på turen.

Når I kommer tilbage til børnehaven kan I kigge på hvad I har fundet – sortere affaldet og bortskaffe det rigtigt. Snak med børnene om hvad der sker når der ligger affald i naturen – hvad betyder det fx for dyrene? I kan også lave tegninger, plancher eller udstillinger over hvad I har fundet.

Genbrug

Genbrug er når ting bruges igen og igen. Nogle ting kan genbruges direkte fx en bog man låner på biblioteket, en bluse man er vokset fra og lillesøster arver eller en stol man køber i en genbrugsbutik. Andre ting kan også blive genbrugt, fx kan gamle konservesdåser genbruges og blive til nummerplader og stegepander, aviser og ugeblade kan blive til wc-papir og flasker og glas kan smeltes om til nye flasker og glas.

Kompostbeholder

Anskaf jer en kompostbeholder. Det er bedst med en lukket en, så den ikke tiltrækker mus, rotter og ræve. Stil den et skyggefuldt sted, som er nemt at komme til fra jeres køkken/spiserum – hvis det er for besværligt at komme til den, vil I ikke bruge den! Kom dagligt jeres grønne affald fra madpakkerne og frugt i og suppler med ”haveaffald” fra legepladsen. Brug komposten hvert forår og efterår til at forbedre jordkvaliteten i jeres bede.

Snak med børnene om kredsløb: En gulerodstop og et æbleskrog kommes i kompostbeholderen – til næste forår er det blevet til god muldjord. Den muldjord kommer vi ud i bedene hvor vi dyrker gulerødder – de får så ”mad og vitaminer” fra muldjorden og bliver til nye gulerødder og deres toppe kommer vi i kompostbeholderen. Lav en planche hvor I tegner kredsløbet.

Genbrugskunst

Få forældrene til at donerer ”skrammel” som I kan lave kunst af. Det kan være garn og stofrester, ridsede cd'er, piberensere, knapper, ledningsstumper, nøgler, ødelagt legetøj mv. Stort set alt der ikke er farligt kan bruges. Lad børnene lave kunst af tingene. I kan evt. beslutte

at det skal være skulpturer som I skal lave, eller kunst inden for et eller andet emne (forår, skoven, rumvæsner mv.). Hold fernisering hvor I inviterer forældrene.

Dukkehuse/ridderborg/prinsesseslot

Ud af papkasser, køkkenruller, tapet rester mv. kan I lave huse som I kan bruge til at lege med i hverdagen. Lav fx en sej ridderborg, et smukt lyserødt prinsesseslot eller et hyggeligt dukkehus eller noget helt fjerde. . .

Papmache

Lav papmache ting af gamle aviser og tapetklister – fx kan I lave sparegrise (balloner som krop og æggebakker som ben og tryne) eller hvad med en kæmpe ugle som ide-kasse til genbrugsforslag?

Genbrugslegetøj

Lave nye ting og legetøj af gamle ting fx:

- Lygter af mælkekartoner og silkepapir (skær firkanter eller mønstre ud i siderne på en halv mælkekarton og kom silkepapir om)
- Slinger af gamle strømpebukser fyldt ud med aviser og øjne af knapper
- Sokkedyr af gamle (og enlige!) sokker med øjne af knapper og hår af garn
- Stearinlys lavet af gamle lysestumper

Årstider

Årstiderne skifter og det bør vores indkøb og forbrug også gøre. Snak med børnene om hvad der er særligt ved de forskellige årstider.

Høstfest

Der samles og indkøbes råvarer (f.eks. æbler fra farmors have, kartofler, gulerødder og rødbeder fra familiernes eller institutionens have købes evt. på torvet. Naturmaterialer fra krat, strand og skov, høns fra bondemanden osv.). Dagen bruges til madlavning evt. over bål, sylte bær, male korn til mel, bage brød, presse æbler til saft, koge suppe, binde neg til fuglene om vinteren osv. Til udsmykning af festrummet bruges blomster og blade som laves til kranse og guirlander, pynt med naturmaterialer. Madskulpturer af frugt og grønt osv. Der afsluttes med fest for børn, forældre og personale.

Æblefest

Børnene leverer æbler, skræller æbler, laver æblekage og æblemost.
Få ideer fra Pomonas Æblebog (biblioteket)

Årstidens frugt og grønt

Snak med børnene om at der er forskel på hvornår det er sæson for forskellige frugter og grøntsager og at det har betydning både hvor de kommer fra (jordbær fra Danmark om sommeren eller fra Israel om vinteren) og hvor meget smag der er i dem.

Kig på og snak om ”årstidshjulet” på planchen ”Klimamad efter årstiden”, som ligger i aktivitetskassen.

Lav selv en planche hvor I tegner eller klipper billeder ud af årstidernes frugter og grøntsager.

Historier og besøg

Der er mange gode historier om indkøb, affald og genbrug. Tag på biblioteket og lån bøger om emnet eller lav jeres egne historier. Der er også mange sjove steder man kan besøge – måske kender I et sted hvor de kun leger med genbrugslegetøj eller hvor de laver al ting selv?

Historier

Karl Kompostorm: Hav nogle kompostorm og fortæl en lille historie om Karl og Karla. Ved kompostbeholderen placerer børnene gulerodsskræller mv. (også ikke komposterbart) Karl og Karla slippes løs i beholder. Børnene får egen personlig orm som navngives og slippes løs.

Genbrugspladsen

Tag på tur til den lokale genbrugsplads. Her kan I se og høre mere om hvad der sker med det affald vi smider ud – hvilke ting kan genbruges og hvad sker der med det. Kontakt genbrug@furesoe.dk

Spejdernes Genbrug

Spejdernes Genbrug ligger på Havremarken 10 i Farum og har åbent den første lørdag i måneden. I kan levere ting til dem enten på Genbrugspladsen i Farum eller ringe, så kommer de og henter dem. Hvis I gerne vil besøge Spejdernes Genbrug kan I kontakte dem via deres hjemmeside www.spejdernesgenbrug.dk og spørge om det kan lade sig gøre.

Lån aktivitetskassen

ved at kontakte den grønne guide på mbpe@furesoe.dk

I aktivitetskassen Indkøb, affald og genbrug, er der materialer til følgende aktiviteter:

Lav papir

Prøv at lave jeres eget papir. Det tager nogle dage, men kan sagtens lade sig gøre og så er det sjovt. Prøv evt. også at dekorer papiret med blomster og blade. I aktivitetskassen ligger der både materialer og vejledning

Lav egne genbrugs-urtepotter

Lav jeres egne genbrugs-urtepotter af aviser. I aktivitetskassen ligger der et ”potmaker-sæt” der er et værktøj til at lave urtepotter af. Lav urtepotterne af avispapir og så blomster, grøntsager mv. i dem. Når spirene bliver så store at de har brug for mere plads, planter I bare avispapir-urtepotten ned i jorden. Avispapir forgår i jorden og tryksværten er ikke giftig for naturen.

Affaldsnedbrydning

Hvor lang tid tager det for en bananskræl at blive nedbrudt i jorden – og for en slikpose eller et paprør? Brug komposteringsanlægget til at undersøge det og iagttag processen.

Miljø og mærker

Brug vendespillet til at lære de forskellige mærker at kende. Der ligger også en oversigt i aktivitetskassen, så I kan se hvad mærkerne betyder.

Gode hjemmesider

www.okologi.dk
www.ecolabel.dk
www.forbrugerkemi.dk
www.spejdernesgenbrug.dk

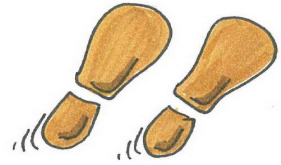
Aktivitetskassen

Lav genbrugspapir – sæt med 3 sæt
papirrammer, 3 svampe, 1 pakke
filtklude, vejledning
Potmaker-sæt + vejledning
Komposteringsanlæg + vejledning
Vendespil med mærker + planche
3 papskilte med miljø- og
økologimærke
Hæfte med Indkøb & Affald aktiviteter

Egne ideer og erfaringer

Ude

Det er næppe nødvendigt her at argumentere for at bruge naturen med børnene. Ideer findes der masser af rundt omkring – men prøv at se de mange ideer her og på fx www.vestrehus.dk

3 gode vaner

- 1) Gå ud hver dag og brug årstiderne. Også selvom det regner, sner eller blæser. Det er en del af det danske vejr og børn skal lære at være ude i al slags vejr og opleve forskellighederne
- 2) Benyt og beskyt naturen. Brug naturen men pas på den. Efterlad aldrig affald og bræk ikke grene mv.
- 3) Vær nysgerrig. Tit undrer børnene sig over fund og fænomener, som de voksne har glemt at undre sig over.

Uderummet

Børnehavers uderum er meget forskellige, men alle har et – om det er stort, lille, en stor have, få blomsterkummer, i byen, på landet - alle steder er der plads til lidt natur. Lad børnene være en del af dette uderum hver dag og lad dem gå på opdagelse i det.

Gå ud og spis

- Spis udenfor – tit og hele året.
- En stor stak gamle tæpper, dynebetræk eller lagner kan bruges som udeduge tørvejr. Kan suppleres med billige liggeunderlag.
- Et stativ med stokke kan tørre mange våde gummistøvler
- Et saksestativ under halvtaget fylder kun lidt, men kan tørre mange våde dragter – og så er det meget mere miljøvenligt end at bruge tørreskabet.
- Parasoller kan skygge på åbne pletter.
- Selsejl kan fastgøres med kroge og gummistropper, så de nemt kan sættes op og tages ned f.eks. over sandkassen.

Byg huler

- Efterlad krat, gamle stammer og vilde steder i legehaven
- En stor stak gamle tæpper og puder, dynebetræk eller lagner kan bruges til tag og vægge
- En stor stabel brædder på 1 meters længde sætter fantasien i sving

Børne haver

Lav jeres egne Børne haver i børnehaven

Lad børnene være med til at passe haverne og dyrk gulerødder, radiser, salat, blomster mv.

Børnene kan være med til at forberede jorden, så, vande, luge for ukrudt og ikke mindst høste.

Lav tegninger under vejs hvor I fortæller om hvad I gør og hvad der sker.

Haverne behøver ikke være store: I kan bruge et hjørne af et bed på legepladsen, et højbed lavet af træ eller fliser, en stor urtepotte, en trækasse eller lign.

Pilehytter

Byg nogle levende pilehytter på legepladsen. Det er alle tiders huler og så er de smukke og grønne hele sommeren. Pilehytter er nemme at plante – I stikker levende pilegrene i jorden i det tidlige forår, lige så snart frosten er af jorden og så er det bare om at vente – og vande lidt om sommeren hvis jorden er tør.

Der findes mange forskellige måder at udforme og flette en pilehytte på – I kan finde masser af inspiration rundt om på nettet.

Sansehave

Lav en sjov og spændende sansehave på jeres legeplads – selv den mindste legeplads kan rumme en. I kan bruge både buske og blomster der dufter stærkt og som har flotte farver – måske nogle med blad der er sjove at røre ved eller buske der har torne? I kan også plante frugtbuske og -planter som ribs, hindbær, jordbær og solbær. Sansehaven kan være et lille hjørne på legepladsen, hvor der er plads og ”rum” til ro og fordybelse eller – hvis I har mere plads – være udformet som en labyrint eller spiral, hvor børnene kan gå mellem planter og buske - kun jeres fantasi sætter grænserne. Husk blot at planterne ikke er giftige!

Drømmelegeplads

Lad alle børnene give deres bud på en drømmelegeplads – snak, tegn, form drømmene. Og måske kan I fører nogle af dem ud i livet?

Planter

Planter kan være store og små, de skal sås, plantes og vandes. Oplevelserne er mange – og her er lidt ideer...

Solsikke konkurrence

Lad børnene hver i sær plante en solsikke i hver deres urtepotte. Pas planterne sammen og tag jævnligt billeder/lav tegninger af planterne sammen med børnene og mål med målebånd hvor store de bliver. Hvis I når sommerferien, kan børnene få planterne med hjem. Hvor høje når solsikkerne at blive?

Hjemmelavede urtepotter

I kan selv lave jeres urtepotter ved hjælp af en ”potmaker” og aviser. Når I har øvelsen kan I måske lave nogle større potter ved hjælp af et glas som ”potmaker”? Potterne kan I bruge til at plante jeres egne blomsterfrø i.

Skosåls-planter

Gå en tur med børnene i skoven eller på en græsmark/eng – gerne en dag hvor det er lidt vådt! Når I kommer hjem, renser I alle sko- og støvlesåler for jord og ”snavs” og planter det i urtepotter. Plej jeres potter og se hvad der kommer frem... måske bliver I overraskede?

Pres blomster

Pluk en masse forskellige blomster i skov, eng og grøftkanter og læg dem i pres når I kommer hjem. Lad børnene lave deres egen ”blomsterbog” hvor de klister de pressede blomster ind – måske de vil tegne dem på den modsatte side og I sammen kan finde ud af hvad de hedder?

Pressede blomster kan også bruges til at lave store flotte kunstværker af – fx som collage. Bliv enige om et motiv, tegn det op på et stort stykke pap og lim blomsterne på så de udgør farverne i motivet.

Naturdomino

Naturdomino er med til at skærpe børns iagttagelsesevne og sans for detaljer. Legen foregår ved at en voksen starter med at finde en eller anden lille naturting som de ved der findes flere af på legepladsen (fx sort sten, kastanje, grankogle, lærkegren, bellis, fuglefjer). Denne ting lægges nu ned på jorden i midten af den rundkreds børnene står i. De skal alle kunne se hvad det er. Nu skal børnene på jagt rundt på legepladsen for at finde en ting magen til – det gælder om at komme først! Når et af børnene har fundet det, løber han/hun tilbage til det sted hvor den første ting ligger og råber højt og tydeligt ”DOMINO”. Alle børn kommer nu tilbage og det er så det

barn der ”vandt” som nu finder en ny naturdomino-ting. Legen kan fortsætte så længe det er sjovt for børnene...

Dyr på legepladsen

Alle legepladser får besøg af dyr – det gælder bare om at finde ud af hvilke! Og måske kan I selv være med til at lokke flere til?

Fugle på legepladsen

Lok flere fugle til på legepladsen: Lav foderbræt sammen med børnene og foder fuglene hele vinteren. Hæng evt. en fugleplakat op ved siden af et vindue der vender ud mod foderbrættet, så børnene kan sidde og iagttage fuglene og sammenligne dem med plakaten.

Lav også forskellige redekasser til fuglene – husk blot at størrelsen varierer alt efter hvilke fugle det er I ønsker der skal flytte ind. Lav redekasserne af ubehandlet træ – det er sundest for både miljø og fugle! Hæng redekasserne på nord eller østsiden af træer eller huse – fuglene bryder sig ikke om at ligge inden i og ”stege” i solen! Og hæng dem lidt højt, så fuglene heller ikke forstyrres for meget af børnenes leg.

Fuglefoder

Det nemmeste fuglefoder er selvfølgelig at købe nogle frø eller bruge gamle brødrester. Men frugtrester, rosiner og cornflakes kan også bruges. Og I kan også nemt selv lave foder: Bland blødt – men ikke smeltet – fedt (fx fra baconstegning, oksetalg, margarine, palmin eller andet fedt der kan stivne) med forskellige gryn og frø (havregryn, solsikkekerner, rosiner, birkes, hørfrø, hvedekerner, usaltede nødder og meget andet). Kom gerne så mange frø/kerner i som fedtet kan ”holde sammen på”. Blandingen kan I nu enten komme ind i en halv kokosnød som I hænger op i en ståltråd, I en omvendt urtepotte som I hænger op eller massere blandingen ind i store kogler som I så hænger op i legepladsens træer og buske.

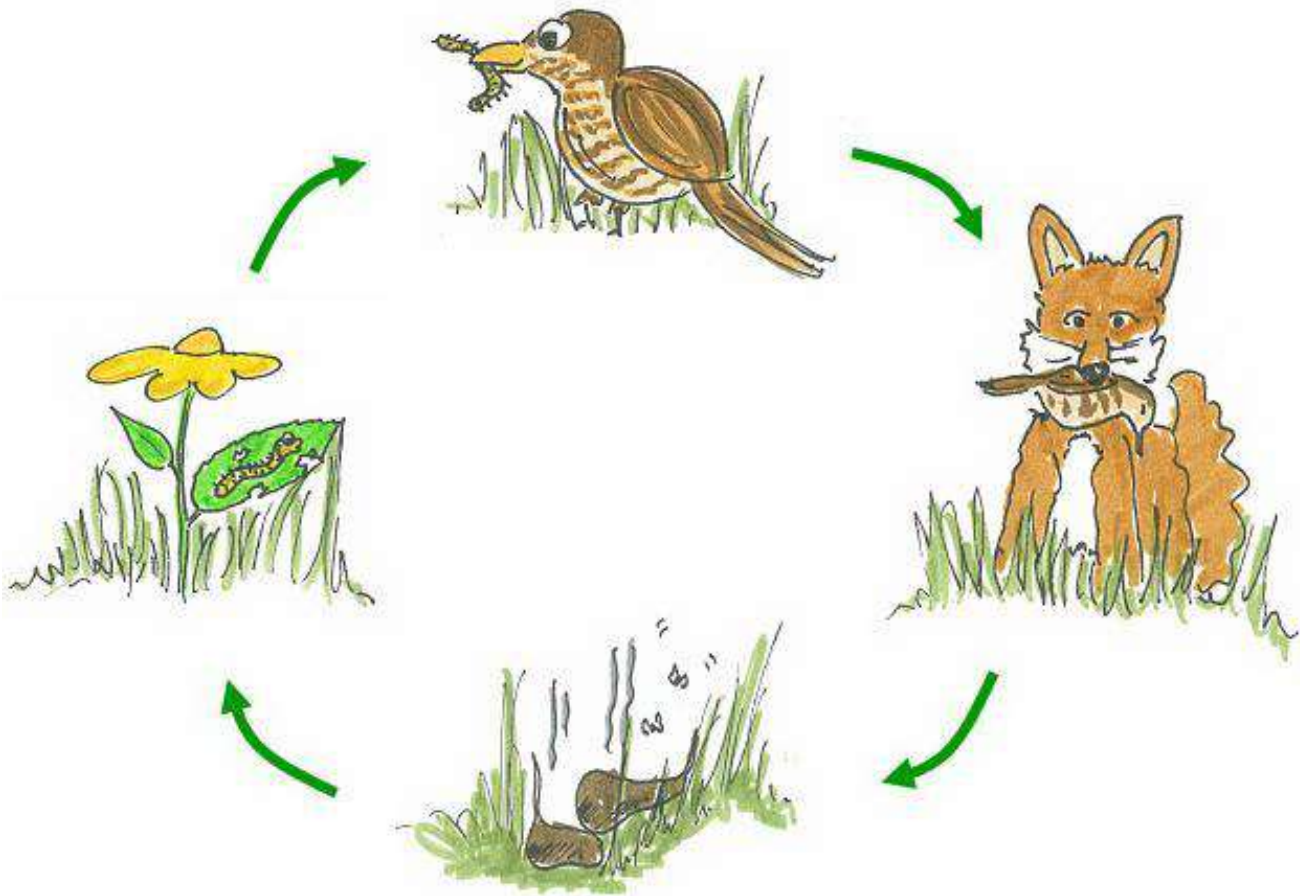
Dyrespor

Gå i skoven, på marken eller bare på legepladsen og find dyrespor – hvilket dyr er det der har været forbi?

Dyrespor kan være meget andet end poteaftryk: Led også efter ædespor i grene, kogler og agern, kig efter uglegylp i skoven og se om I kan ”gætte en lort”. Se mere på www.vestrehus.dk og søg på ”dyrespor”.

Fødekæder

Snak med børnene om hvad en fødekæde er og find nogle eksempler sammen med dem.

Lav en fødevare-guirlande, så selv de mindste kan se hvordan tingene hænger sammen. Start med at klippe en masse papirstrimler ud. På den første strimmel tegnes fx en nød. Strimlen limes sammen til en ring. Hvor mange dyr kan I komme på der spiser nødder? De dyr I kommer på tegner I på hver deres papirstrimmel og disse sættes sammen med nødderingen, så de danner en guirlande. Sådan fortsætter I så længe I kan.

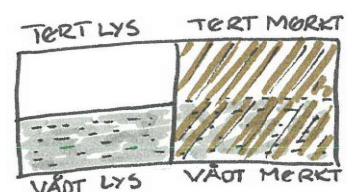
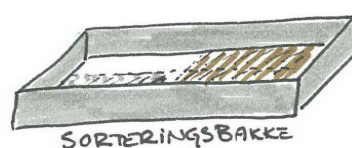
Krible-krable

Nogle dyr er så små at man må tæt på for at se dem – og måske endda bruge en lup. Men fordi de er små er de bestemt ikke kedelige...

Bænkebidder gemme

Find nogle bænkebidder på legepladsen: Se under sten, træstykker og lign.

Tag en sorteringsbakke eller lign. og kom fugtigt køkkenrulle i bunden af halvdelen af den. Læg nu et stykke pap over halvdelen af bakken på den anden led, således at I har fire forskellige slags "miljø": 1) mørkt og fugtigt, 2) mørkt og tørt, 3) lyst og fugtigt og 4) lyst og tørt. Læg bænkebidderne ned i bakken og se hvor de vælger at gå hen. Passer det med det miljø, er de steder, hvor I fandt dem i naturen?

Insektfælder

Lav jeres egne insektfælder. Skær ”et låg” af på langs på en stor kartoffel. Udhul kartofflen, skær et lille hak i siden af den og sæt låget på igen med en tandstik. Grav kartofflen ned på legepladsen, så hakket i den er i niveau med jordoverfladen. For at være helt sikker på at lokke nogle insekter i fælden kan I evt. komme lidt sukker i.

Lad den stå natten over og se til den næste dag – er der gået nogen dyr i fælden? Undersøg dem og kig i en insektbog om I kan finde ud af hvad det er for nogle.

Sug selv små dyr op i et glas

Der ligger insektstøvsugere i Den Grønne Guides aktivitetskasse. Men I kan sagtens lave jeres egne insektstøvsugere af syltetøjsglas med låg. I skal bruge:

- Syltetøjsglas med låg (ikke for store)
- 2 stk. plastikslanger pr ”støvsuger”
- Lidt gaze
- En elastik

Lav 2 huller i låget så plastikslangerne lige passer i – der på ikke være luft omkring slangerne. Kom en slange i hvert hul, så de stikker et par cm ned i syltetøjsglasset. Sæt gaze for enden af den ene slange.

Kom den slange der ikke er gaze på hen til et insekt og sug i den ende der er gaze på – nu suger du insektet op i glasset og kan studere det uden at komme til at trykke det fladt.

Billevæddeløb

Lav en væddeløbsbane af en stor flad papkasse. I kan gøre det på mange måder: inddele den i baner med papstykker, sætte forhindringer op, lave den som en labyrint osv. Lav et start felt og en målstreg.

Find nu forskellige smådyr på legepladsen (de må ikke kunne flyve!). Lad børnene vælge hvilket de tror der vinder og sæt dem ned i startfeltet på samme tid og se hvilket dyr der vinder.

Spindelvævsbilleder

Lav nogle flotte spindelvævsbilleder med ægte spindelvæv!

I skal bruge:

- Mørkt pap
- Mel eller talkum
- Hårlak

Find først nogle flotte spindelvæv uden for. Det er nemmeste at finde tidligt om morgenen når der er dug på. Vær sikker på at de er forladte, så I ikke kommer til at stjæle edderkoppernes hjem! Tag pappet og ”fang” spindelvævet ved forsigtigt at føre pappet hen til spindelvævet, så det selv klister fint og fast på pappet. Drys mel eller talkum ud over pappet og pust forsigtigt det væk som ikke hænger fast i spindelvævet. Fixer billedet ved at spraye hårlak på pappet (væk fra børnene). Lad billedet tørre inden børnene får det.

Bålet

Lav bål på legepladsen så tit som muligt. Det er ikke nødvendigt med en kæmpe bålhytte – en lille bålplads eller et bålfad kan sagtens gøre det.

Lad de ældste børn være med til at tænde op og vedligeholde bålet. Prøv jer frem med at brænde forskellige slags grene, pinde og evt. lidt blade (ikke for mange ad gangen – så risikerer I at de ”blæser op” og små glødende blade hvirvler rundt mellem børnene!).

Mad over bål

Lav gerne mad over bål. Generelt kan al mad laves over bål – lige fra brændenældesuppe og snobrød til helstegt pattegris og indbagt laks... så kun fantasien sætter grænser. Men en god ide

når I laver mad over bål med børnene er, at det går forholdsvis hurtigt. Fx vil snobrød lavet af en 4 årig enten blive sort eller råt (eller begge dele!)

Nogle ”børnevenlige” bålopskrifter:

- Suppe – hyben, brændenælde eller ”mix selv sammen”
- Popcorn – enten i specielle popcornnet – eller lav dem selv af 2 metalsigter i sætter sammen – åbning mod åbning – og sætter håndtagene fast på en pind med metalspændebånd)
- Brød – enten på grydelåg langs kanten af bålet eller i små lerurtepotter i stiller i gløderne
- Pandekager

Det er nemt men bestemt ikke miljøvenligt at lave bålmed der er pakket ind i stannioler eller lagt i foliebakker. I stedet kan I med fordel pakke maden ind i 2-3 cm saltdej (1 del salt til 2 dele mel blandet med vand, så den bliver tilpas stiv uden at klister på fingrene) og komme det ind i gløderne – I kan stege både kartofler og kød på denne måde. Husk at vende ”dejpakkerne” undervejs. De er helt brændte (udenpå!) når maden er færdige

Spis naturen

Der findes masser af forskellige planter i naturen som både er sunde og som smager godt – og man behøver ikke være ”den lille botaniker” for at kunne genkende dem. I kan spise både skvalderkål, brændenælde, hyldebær og –blomster, hyben og blomster fra hybenrose, mælkebøtter og mange andre. Husk blot at samle planterne i god afstand fra trafikerede veje, så de ikke er forurenede. Og hvis I er den mindste smule i tvivl om det er den rigtige plante I har fundet, så lad den være – for at putte den i munden skal I være helt sikre.

Eksempler på opskrifter:

Salat af nye skud

Lav en salat af nye skud af mælkebøtte, vejbred, skvalderkål mv. Pynt salaten med mælkebøtteblomster, tusindfryd og violer.

Brændenældepesto

Saml en masse topskud fra brændenælde (brug handsker eller saks, så I ikke brænder jer). Skyl bladene godt og bland dem med parmesan, pinjekerner (eller solsikkekerner), lidt hvidløg og olivenolie. Blend det hele med en stavblender. Er god til pasta og nybagte boller.

Hybenrose-marmelade

Pluk en masse hybenroser. Skyld bladene godt og kog dem i vand så det lige dækker. Når vandet er lyserødt, sies bladene fra og rosen vandet koges op med sukker (smag til) og der tilsættes geleringspulver. Marmeladen hældes på skoldede glas der lukkes.

Boller med urter

Lav en almindelig bolledej og masser af finthakkede urter fx brændenælde, skvalderkål og kørvel. Hæves og bages som normalt – måske I skulle prøve at bage det som pandebrød over bål?

Årstider

I Danmark er der stor forskel på årstiderne. Lad børnene opleve dette og fokuser sammen på hvad der er specielt ved hver årstid.

Årets gang

For at børnene kan få en fornemmelse af hvad der sker i naturen året rundt, er det en god ide at have et bestemt sted I besøger flere gange i løbet af året – som minimum en gang i hver årstid. Børnene kan fx vælge et træ hver (det behøver ikke være i en skov – træer/buske i en park kan

også bruges). Hver gang I besøger det skal de så iagttage hvordan det ser ud: Er der blade på, hvor tykt er det, hvor højt er det, er der savet grene af mv. Børnene kan også lave en ”bark-tegning”, hvor de holder et stykke papir op ad stammen og med et stykke kul eller blød farve forsigtigt tegner hen over papiret, så de aftegner barkens mønster. I kan også tage billeder af børnene sammen med træerne hver gang I besøger dem og hjemme lave en ”mit træ”-bog. Heri kan børnene komme billeder, tegninger, pressede blade mv. i.

Efterårsblade

Efterårsblade er så smukke og spændende. Saml en hel masse i skoven – både i forskellige farver, størrelser og slags. Tag dem med hjem og lave billedecollager eller bladkranse af dem. Se også om I kan finde nogle hvor det kun er ribberne der er tilbage og tag en snak med børnene om hvor resten mon er blevet af. . .

Blad-papmache

Brug efterårets flotte blade til at lave papmache af. Laves ligesom ”almindelig” papmache med tapetklister og balloner, men med blade i stedet for avis-papir.

Julepynt

Lav julepynt af naturmaterialer:

- Lav nisser af bog fra bøgetræet: Kom en træperle (ca. 5mm) på stilken sammen med lidt lim. Klip en lille trekant ud af rødt felt og lim den på perlen som hue og træk en rød sytråd gennem huen og bind den sammen som løkke – så har I de fineste små nisser til juletræet.
- Flet et hjerte af hø eller lysesiv: Saml 6 stykker hø eller lysesiv med en elastik foroven og flet det med 2 ”strå” i hver. Når I er færdige sætter I en anden elastik på enden. Fletningen samles som et hjerte og et strå sættes i som hank. Bind hjertet stramt sammen med strå, snor eller bånd og fjern elastikkerne.
- Bregnejuletræ: Find et flot bregneblad og læg det i pres til det er helt tørt. Klip derefter julepynt ud i papir eller pap og læg det løst på bregnen. Laminer nu bregnebladet med al julepynten.
- Koglekrans: Saml en masse flotte kogler i skoven og bind den sammen med ståltråd til kranse ved at sno ståltråden rundt om det nederste af koglerne – en efter en.
- Koglenisser: Saml nogle store kogler i skoven og sæt øjne af perler, skæg af vat og huer af rødt felt på

Roelygter

Mange børn laver græskarlygter til halloween – men de færreste har prøvet at lave roelygter. Princippet er det samme: Skær toppen af roen, udhul den og skær et ansigt i. Sæt herefter et lys i og låget på igen. Brug dem evt. udendørslys i forbindelse med en høstfest eller bare som oplysning på en grå eftermiddag

Natur-ture

Naturen er selvfølgelig meget andet end uderummet på legepladsen. Brug nærområdet og tag børnene med ud og oplev forskellige naturtyper: Sø, å, skov, mark, eng mv.

Vandhullets krible-krable

Besøg et vandhul i lokalområdet og undersøg dens dyreliv. I kan enten købe fiskenet til at fange dyr eller lave nogle selv: Med en metalsigte, 2 spændebånd og en lang pind kan I hurtigt lave et meget holdbart fiskenet. Læg sigtens håndtag langs pinden og spænd de to spændebånd om både håndtag og pind og så er fiskenettet færdigt!

Medbring gerne sorteringsbakker, luppe, bøger om vanddyr og evt. en bestemmelsesdug (kan købes hos www.linaa.dk)

Lyt til naturen

Sæt eller læg jer alle ned et sted i naturen hvor der ikke er for meget ”støj” fra trafik og mennesker. Sid nu helt stille med lukkede øjne, så længe det er muligt – og lyt godt efter. Efter lidt tid beder en voksen børnene om en efter en at fortælle hvad de kunne høre.

Den unaturlige sti

Lad børnene gå langs et langt reb, der er lagt ud i naturen. Rundt om har I fordelt forskellige ting, der ikke hører til i naturen (dukke, plasticpose, flaske mv.). Når snoren ender samles I og snakker om hvad I fandt der ikke hører til – og snak også gerne om hvorfor det ikke er så godt at de ting ligger i naturen

Lån aktivitetskassen

ved at kontakte den grønne guide på mbpe@furesoe.dk

I aktivitetskassen Ude er der materialer til følgende aktiviteter:

Krible-krable

I aktivitetskassen er der masser af materialer til at undersøge smådyr – biller, orme, myrer mv. Der er både luppe, insektstøvsugere og bakker til at komme dem i samt bøger og bestemmeslesduge så I kan finde ud af hvad det er I har fundet.

Lost in memory

Et vendespil med flotte billeder af insekter – både hele dyret og et udsnit. Find de to kort der passer sammen. Spillet lærer børnene at se både helheden og detaljerne.

Gode hjemmesider

www.groennespirer.dk
www.vestrehus.dk
www.ecoweb.dk/boernehave
www.frie.dk/naturmiljo

Egne ideer og erfaringer

Aktivitetskassen

3 stk. Bestemmelsesdug: Smådyr på land; Ferskvand; Skovens træer
 2 stk. Bøger - Smådyr i sø og å og Smådyr i hus og have
 2 sæt Spillekort - miniaturene skov/by og miniaturene sø/vandløb
 Vendespil – Lost in memory
 6 stk. Hvide sorteringsbakke
 4 stk. Trevejs-lup
 5 stk. Tovejs-lup
 9 stk. Dåselup
 9 stk. Insektsuger
 3 Akvarier/terrariumer i plast 10 l og 2 x 2,6 l
 2 stk. Akvarienet
 Vandnet, med teleskopskaft (ved siden af kassen)
 Feltspade, sammenklappelig
 Sommerfuglenet
 Jordtermometer, mini
 10 stk. Præparatglas 60 ml

Det Minigrønne Flag

Måske vil I arbejde mere struktureret med børn og miljø og skrive det ind i daginstitutionens årlige projektplan. På den måde kan I opnå Det Minigrønne Flag.

Det Minigrønne Flag er 80 x 130 cm og holder et årstid udendørs. Indtil videre er flaget unikt for Furesø Kommune og Allerød Kommune, der har haft det i en årrække.

Jeres daginstitution kan få Det Minigrønne Flag hvis I arbejder bevidst med miljø og pædagogik.

I skal starte med at finde et tema, som I synes er vigtigt. Det kunne være et af de fire temaer, fx "Indkøb, affald og genbrug" i hæftet "Leg med miljø" fra Den Grønne Guide.

Derefter skriver I en kort plan med jeres ideer til aktiviteter, og hvorfor I vil arbejde med temaet. Det kan være at I gerne vil give børnene nogle gode forbrugsvaner, og I vil derfor gennemføre en stribe børneaktiviteter med fokus på de daglige forbrugsvaner. Forløbet kan være intensivt i to uger, eller aktiviteterne strækker sig over en længere periode fx et helt år – det bestemmer I selv! Planen sender I til Den Grønne Guide, som godkender det.

Så er det bare om at komme i gang! I kan finde inspiration i hæftet "Leg med miljø", og I kan låne én af de fire aktivitetskasser hos Den Grønne Guide.

Undervejs skal I formidle jeres arbejde "ud af huset". Det kan være en udstilling i en bank eller på biblioteket. I kan også få lokalavisen til at skrive en artikel. Eller noget helt tredje. . .

Når projektet er ved at være slut, skriver I en kort opgørelse – nåede I planerne?

Opgørelsen sender I til Den Grønne Guide, som godkender den.

Forløbet afsluttes med at borgmesteren kommer ud til en lille højtidelighed og overrækker jer Det Minigrønne Flag og et diplom. Og så kan I tænke på et nyt tema – helst et om året.

Det er gratis at tage det minigrønne flag.

Hvis du vil vide mere om Det Minigrønne Flag, så kontakt Den Grønne Guide på mbpe@furesoe.dk

Evaluering og gode ideer

Kom med dine gode ideer

Ideerne i dette hæfte stammer først og fremmest fra daginstitutionernes egne aktiviteter. Og det kan sagtens blive bedre! Derfor forventer jeg at du melder tilbage med en ganske kort evaluering af dit arbejde – eller blot dine gode ideer. Stort og småt kan bruges – og dermed bliver dette hæfte bedre for de næste brugere.

Skriv her:

... og send det til Den Grønne Guide i Furesø på mbpe@furesoe.dk
- eller læg arket i aktivitetskassen

TAK 😊